

РЕЦЕНЗІЯ

на монографію кандидата економічних наук, доцента, здобувача наукового ступеня
доктора наук кафедри історії та теорії господарства ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ШЕВЧЕНКО ОЛЕНИ ОЛЕКСАНДРІВНИ

«ЕВОЛЮЦІЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ СИСТЕМИ: МЕТОДОЛОГІЯ АНАЛІЗУ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ДУМЦІ
(КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХІ ст.)»

(Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 304 с.)

Соціально-економічні зв'язки та відносини, що характеризують сучасні моделі господарських систем, настільки ускладнилися, що для їхнього розуміння необхідно виявити витоки та фундаментальні принципи, джерела та рушійні сили, які визначають їх еволюцію у тривалій історичній перспективі. Трансформація господарської системи України в контексті ринкових перетворень потребує подальшого наукового пошуку оптимальних шляхів забезпечення якості життя населення. Формуючи національну модель господарського розвитку, держава має враховувати сучасні тенденції та виклики, вибудовуючи модель, яка б розкривала загальне, особливе та одиначне світової практики. Стратегічні цілі, завдання та пріоритетні напрями державної політики слід формувати на основі науково обгрунтованої концепції реінтеграції України до сучасного світогосподарського середовища, гео економічного позиціонування та національної ідентифікації. На думку автора, поєднання загальної логіки розвитку господарської системи й особливостей сучасної кон'юнктури дозволяє вважати, що актуальною для України є така модель, яка б відповідала національним інтересам щодо забезпечення економічної незалежності.

Розвиток світової економіки на початку ХХІ століття ознаменувався фундаментальними соціально-економічними трансформаціями, наявні кризові явища і потрясіння виявляють суперечливість, неповноту і неадекватність базових економічних концепцій та моделей. Непередбачуваність та глибина глобальних змін стали викликом економічній науці, реальній політиці та господарській практиці. У зв'язку з цим виникає необхідність осмислення господарських змін, що спостерігаються в усіх аспектах життєдіяльності глобальної цивілізації. У цьому сенсі стає зрозумілою зростаюча увага з боку науковців до проблеми концептуального усвідомлення та системного дослідження еволюції господарської системи та формування нової доктрини господарського розвитку в конкретно-історичних умовах сучасної трансформації національної економіки крізь призму економічних теорій та наукових шкіл, що набувають провідного значення за сучасних умов.

Від успіху модернізації залежить економічний і соціальний прогрес суспільства та місце країни у світовому господарстві. Тому своєчасним і практично значущим науковим результатом вважаємо присвячену розв'язанню цієї проблеми монографію Шевченко О. О. У ній логічно та переконливо викладаються теоретико-методологічні основи змісту трансформації економічних систем сучасності, де важливого значення набуває структурний аспект економічного розвитку національної економіки з обгрунтуванням цивілізаційного підходу до аналізу стану господарської системи суспільства за умов глобалізаційних криз і зрушень (с. 10–33; 86–98).

Монографія постає узагальненим підсумком виконаного дослідження, у ній на підґрунті цивілізаційного аналізу, системного підходу, синергетики та інших сучасних методів економічного аналізу розглядається еволюція господарської системи в методологічних межах основних напрямів і шкіл економічної думки вказаного періоду. Наукова новизна монографічного дослідження забезпечується постановкою проблеми і способом її вирішення.

У роботі розкрито великий внесок у розвиток історії господарства відомих українських вчених М. Х. Бунге (науково-економічне обгрунтування необхідності соціально-економічних господарських перетворень), М. Туган-Барановського (питання циклічного розвитку капіталістичного господарства), С. М. Булакова (метафізичні засади філософії господарства) тощо. Наголошено на актуальності їхніх досліджень для сьогодення.

Монографія добре структурована, логічно вмотивована. Вона складається із вступу, чотирьох розділів та висновків. Застосована в монографічному дослідженні методологія аналізу господарських систем спрямована на узгодження екологічної та глобалізаційної доміант сучасного цивілізаційного розвитку. Робота спирається на розширене трактування господарської системи як складного системного утворення, що охоплює всі сфери життєдіяльності, а також враховує об'єктивний процес руху людства до постіндустріальної економіки та інформаційного суспільства. Саме в цьому автор вбачає методологічну конструктивність синтезу цивілізаційного, еволюційного та неонституційного підходів у трактуванні як світової економічної еволюції, так і аналізу, типологізації та порівняння сучасних господарських систем. Обрана автором методологія і теоретико-дефінітивний інструментарій відповідають належному рівню сучасних наукових досліджень і поставленим у роботі завданням. Монографія містить аргументоване обгрунтування теоретико-методологічних основ поставленої наукової проблеми, а здійснений у ній аналіз наукових підходів та положень засвідчує доцільність використання обраної автором методології.

Проведений автором аналіз сучасних наукових підходів у дослідженні господарських систем дав підстави для обгрунтування положення, що суспільство як система – це складна, динамічна багатоманітність процесів і струк-

тур, кожен з яких має власні пріоритети, однак загалом є необхідним для функціонування господарської системи, забезпечення її рівноваги та стійкості, а характер зв'язку між підсистемами визначає цілісність господарської системи та змістовність її емерджентних властивостей. Еволюція економічних систем розглядається в науковій праці в історичній протяжності, ретровивченні та перспективі. Оскільки центральною проблемою історико-економічних досліджень автор вважає вибір методологічних підходів установлення характеристик змін у розвитку господарської системи, то проводить аналіз використання в сучасних умовах цих стратегій, які представлені принципами історизму та генезису.

У процесі вивчення еволюції економічних концепцій відбувається збагачення економічних знань, при цьому багато ідей минулого і сьогодні зберігають свою актуальність, впливають на сучасні уявлення про пріоритети господарського розвитку. Історія економічної думки допомагає зрозуміти загальну направленість розвитку економічної науки, трансформацію її основних напрямів, взаємозв'язок із економічною політикою, прийняттям стратегічних і оперативних рішень.

Монографію О. О. Шевченко присвячено критичному висвітленню теоретико-методологічних засад дослідження еволюції господарської системи у світовій економічній думці, проаналізовано погляди й підходи до означеної проблеми, доведено, що розкриття сутнісних моментів еволюції господарських систем, її періодизації можливе лише на підґрунті методології неklasичної науки. У роботі розкрито процес становлення та еволюції господарських систем у частині конкретно-історичних особливостей розвитку та проведено аналіз найважливіших економічних концепцій господарських систем, сформованих у межах основних та альтернативних течій світової економічної думки: німецької історичної школи, неокласики, кейнсіанства, монетаризму тощо. Автор показав багатогранність досліджень проблем еволюції господарської системи сучасною економічною наукою: створення теоретичних концепцій та розробку практичних рекомендацій щодо економічної політики, новації в методології аналізу, прогностичних висновках тощо. У монографії представлено авторський погляд на модель національної господарської системи України, шляхи її формування та наукового осмислення в економічній думці кінця ХХ – початку ХХІ ст. (с. 239–243).

Дослідження проблем і перспектив розвитку національної господарської системи країни дозволило автору встановити, що в сучасних умовах гостро постає потреба у формуванні моделі національного економічного зростання. Тобто пошуку такого механізму функціонування національної господарської системи, який би забезпечував належний рівень її розвитку – у вигляді руху до ідеального стану. Саме тому обов'язковою умовою успішного розвитку автор вважає вироблення моделі гомеостазу національної системи.

Загалом використання авторкою методологічних засад історико-економічної науки сприяло розкриттю спадкоємності наукового пошуку та більш глибокому вивченню сучасного стану досліджень актуальних проблем економіки, а також зосередженню уваги на ще не вирішених важливих питаннях економічної теорії та політики. Практична значущість роботи полягає в тому, що теоретико-методологічні положення, висновки та науково-практичні рекомендації монографічного дослідження становлять підґрунтя для розробки цілісної наукової концепції стратегії формування національної господарської системи, її становлення як конкурентоспроможної, використання складових досягнення високої економічної ефективності господарської діяльності в Україні.

Загалом, головним досягненням проведеного О. О. Шевченко дослідження є те, що в ньому еволюція господарської системи розглядається не тільки з точки зору її логіко-історичного руху, але й узагальнення та теоретичного відображення в наукових працях зарубіжних та вітчизняних дослідників, доступно і комплексно розкриваються складні процеси сучасних трансформаційних перетворень господарської системи в економічній політиці держав різних країн світу.

Разом з тим, монографія, що рецензується, залишає місце і для певних зауважень, що цілком природно для робіт наукового характеру. Так, при розгляді глобалізаційних та інтеграційних чинників трансформації моделей господарських систем не менш важливим завданням вбачається аналіз державної організації та самоорганізації господарської системи в умовах глобалізації, суперечностей її неоліберальної парадигми, інституціоналізації регулювання світогосподарських процесів. Слід було б поглибити висвітлення проблем і перспектив розвитку національної економіки, обґрунтування стратегічних пріоритетів її інтеграції до глобального економічного простору. У монографії присутні й інші дискусійні думки і твердження.

Незважаючи на зазначені недоліки, монографія, що рецензується, відзначається ґрунтовною науковою новизною і практичною цілеспрямованістю постановки й вирішення важливих проблем сучасної трансформації господарської системи. Методичні та методологічні засади дослідження забезпечують достовірність та корисність узагальнення поданого в роботі матеріалу. Усе це робить монографію цікавою і корисною як для науковців, викладачів, аспірантів і студентів, так і для широкого кола читачів, кого цікавить дана наукова проблема.

Рецензент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економічної теорії
та економічних методів управління,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна МОН України

С. В. Тютюнникова